

Stockholm den 14 mars 2024

Högsta domstolen
Box 2066
103 12 Stockholm

Mål nr T 1101-24 Arne Gavelin ./ staten genom Justitiekanslern, angående skadestånd

Arne Gavelin kompletterar härmed sitt tidigare ingivna överklagande. Den här skriften ersätter den tidigare ingivna (aktbilaga 1). Som stöd för begäran om prövningstillstånd biläggs även ett rättsutlåtande av professor Mårten Schultz, se bilaga 1.

1 YRKANDEN

- 1.1 Arne Gavelin yrkar att Högsta domstolen ska bevilja prövningstillstånd och ändra hovrättens dom på så sätt att staten förpliktas att till honom betala 262 994 kronor tillsammans med ränta på beloppet enligt 6 § räntelagen (1975:635) från den 10 maj 2021 till dess betalning sker.
- 1.2 Arne Gavelin yrkar ersättning för sina rättegångskostnader i Högsta domstolen med ett belopp som kommer att anges senare.

2 SAMMANFATTNING AV PREJUDIKATFRÅGAN

- 2.1 Prejudikatfrågan i det här målet är hur skadestånd för annan ideell skada enligt 5 kap. 8 § skadeståndslagen ska bestämmas vid allvarliga överträdelser av Europakonventionen.

- 2.2 Arne Gavelin har felaktigt varit ställd under förvaltarskap i drygt ett års tid. Detta till följd av ett beslut om förvaltarskap från Ångermanlands tingsrätt där handläggningen präglats av omfattande rättssäkerhetsbrister. Både tingsrätten och hovrätten har bedömt att staten på grund av det felaktiga förvaltarskapet har gjort sig skyldig till en ”allvarlig överträdelse” av Arne Gavelins rätt till skydd för sitt privatliv enligt artikel 8 i Europakonventionen och att staten till följd av det ska betala ideellt skadestånd till honom. Det skadestånd som har dömts ut speglar dock inte överträdelsens allvar.
- 2.3 Hur ersättningen för annan ideell skada ska bestämmas anges i 5 kap. 8 § skadeståndslagen, som trädde i kraft den 1 april 2018. I förarbetena till bestämmelsen anges att de belopp som kommer i fråga bör ”harmoniera” med beloppen som döms ut som kränkingsersättning vid brott. Vidare anges att det för att ersättningen ska bestämmas till ett lika stort eller högre belopp än vad som döms ut vid exempelvis våldtäkt, mordförsök eller andra allvarliga brott, bör krävas en rättighetsöverträdelse som har varit särskilt ingripande, långvarig eller allvarlig och som till sin natur gett omfattande och djupgående konsekvenser för en enskild och hans eller hennes välbefinnande. (Se prop. 2017/18:7 s. 65.)
- 2.4 Arne Gavelins uppfattning är att den rättighetsöverträdelse som han har varit föremål för har varit så allvarlig att ersättningen för ideell skada kan bestämmas till ett lika stort belopp som, när överträdelsen ägde rum, dömdes ut vid sådana allvarliga brott som nämns i förarbetena. Med hänsyn till detta har han begärt ersättning för annan ideell skada med 250 000 kronor.

- 2.5 Staten genom Justitiekanslern har i det här målet angett att en skälig ersättning för ideell skada får anses uppgå till 40 000 kronor. Som stöd för detta har staten i underinstanserna gjort gällande att den aktuella överträdelsen av Arne Gavelins rätt till skydd för sitt privatliv kan liknas vid det intrång i privatlivet som skyddas av bestämmelsen om olaga integritetsintrång i 4 kap. 6 c § brottsbalken. Vid sammanträdet för muntlig förberedelse angav staten att den praxis som finns gällande den bestämmelsen, som avser spridning av s.k. hämndporr, bör vara en jämförbar ersättningsnivå.
- 2.6 Tingsrätten har med hänvisning till att det varit fråga om ”allvarliga överträdelser av artikel 8 som lett till att Arne Gavelin oriktigt stått under förvaltarskap under ett års tid” bestämt ersättningen för ideell skada till 60 000 kronor. Även hovrätten har bedömt att det handlar om en ”allvarlig överträdelse av artikel 8”. Hovrätten har vidare, utan närmare motivering, anfört att överträdelsen inte är så allvarlig att ersättningen kan bestämmas till ett lika stort belopp som tidigare dömdes ut vid de allvarliga brott som nämns i förarbetena. Hovrätten har med hänvisning till överträdelsens allvar bestämt ersättningen till 80 000 kronor.
- 2.7 Det finns inga vägledande avgöranden som klargör hur bestämmelsen i 5 kap. 8 § skadeståndslagen ska tillämpas vid sådana allvarliga överträdelser som anges i förarbetena. Det innebär att det i det här målet aktualiseras ett antal rättsfrågor som inte tidigare har besvarats: Vad avses med att skadeståndsnivåerna ska ”harmoniera” med de nivåer som döms ut vid kränkingsersättning? Handlar det om att identifiera den

brottstyp som mest liknar den aktuella överträdelsen? Och krävs det att konventionsöverträdelsen i fråga är att jämställa med mord eller våldtäkt, för att konventionsskadestånd på 200 000 kronor eller mer ska komma i fråga? Eller handlar det mer om att skadeståndsnivåerna för kränkingsersättning anger ett tillämpligt spann inom vilket konventionsskadestånd ska mätas ut?

2.8 Den begränsade praxis som finns från Högsta domstolen i frågan om hur konventionsskadestånd för ideell skada ska bestämmas härstammar från tiden före kodifieringen av bestämmelserna om konventionsskadestånd i 3 kap. 4 § och 5 kap. 8 § skadeståndslagen. Dessa avgöranden gäller i huvudsak ersättning för överträdelser av rätten till prövning inom skälig tid enligt artikel 6 i Europakonventionen och har inte avsett ”särskilt allvarliga” rättighetsöverträdelser (se rättsfallen ”Finanschefen på ICS” NJA 2005 s. 462 – 100 000 kronor; NJA 2009 N 70 – 60 000 kronor; NJA 2010 s. 363 – 40 000 kronor; ”Den långsamma tingsrätten” NJA 2012 s. 211 I – 40 000 kronor respektive 45 000 kronor; NJA 2012 s. 211 II – 20 000 kronor; och NJA 2012 s. 1038 II – 60 000 kronor). Endast ett avgörande har avsett ersättning för en överträdelse av artikel 8 i Europakonventionen (se rättsfallet NJA 2007 s. 584 – 15 000 kronor).

2.9 Det finns alltså inga vägledande avgöranden som klargör hur ersättningen ska bestämmas vid mer allvarliga rättighetsöverträdelser. Följden av att det saknas sådan vägledning illustreras av de skilda bedömningar av vad som utgör en skälig ersättning som i det här målet har gjorts av staten genom Justitiekanslern (40 000 kronor), tingsrätten (60 000

kronor), hovrätten (80 000 kronor) och det belopp som Arne Gavelin anser är skäligt (250 000 kronor).

2.10 I det följande utvecklar Arne Gavelin skälen för prejudikatdispens.

3 UTVECKLING AV SKÄLEN FÖR PREJUDIKATDISPENS

3.1 Det behövs vägledning om hur ersättning för annan ideell skada ska bestämmas vid allvarliga överträdelser av Europakonventionen

3.1.1 Det är av vikt för ledning av rättstillämpningen att Högsta domstolen klargör vilken typ av överträdelser som kan föranleda en ersättning för annan ideell skada motsvarande den som döms ut som kränkingsersättning vid de allvarligaste brotten.

3.1.2 Av förarbetena till bestämmelsen i 5 kap. 8 § skadeståndslagen framgår att konventionsskadestånd bör kunna bestämmas till ett lika stort eller högre belopp än vad som döms ut vid de allvarligaste brotten om rättighetsöverträdelsen har varit ”särskilt ingripande, långvarig eller allvarlig och som till sin natur ger omfattande och djupgående konsekvenser för en enskild och hans eller hennes välbefinnande” (se prop. 2017/18:7 s. 65). Uttalandet härrör inte från Högsta domstolens praxis och vägledning om dess innebörd kan därför inte hämtas från Högsta domstolens tidigare avgöranden.

3.1.3 Det står klart att det måste röra sig om en allvarlig överträdelse för att de högre beloppen ska komma i fråga. Förarbetsuttalandet väcker dock frågor kring vilken typ av överträdelse som avses –

om överträdelsen till sin karaktär måste likna en viss allvarlig brottstyp eller om dess allvar snarare ska värderas med hänsyn till vilka åtgärder som det allmänna har befogenhet att vidta mot enskilda. Den överträdelse som Arne Gavelin har utsatts för är ett tydligt exempel på en överträdelse som till sin natur inte kan liknas vid något som enskilda kan utsätta varandra för. Att ställa en person under förvaltarskap är däremot en av de mest ingripande åtgärder som staten kan vidta mot en enskild.

3.1.4 Arne Gavelins uppfattning är att överträdelsen i hans fall har varit tillräckligt allvarlig för att skadeståndet bör kunna motsvara de belopp som döms ut som kränkingsersättning vid de allvarligaste brotten. Det saknas vägledning från Högsta domstolen kring vilken typ av överträdelse som skulle kunna aktualisera ett sådant skadeståndsbelopp.

3.1.5 Sammanfattningsvis saknas det vägledning kring vilken typ av överträdelse som skulle kunna föranleda en ersättning motsvarande den som döms ut som kränkingsersättning vid de allvarligaste brotten. Det är därför angeläget att Högsta domstolen prövar den frågan.

3.2 Det behövs vägledning kring innebörden av att ersättningen för annan ideell skada ska "harmoniera" med de belopp som döms ut som kränkingsersättning vid brott

3.2.1 En fråga som knyter an till nämnda förarbetsuttalanden är vad som avses med att konventionsskadestånden ska "harmoniera med", "motsvara" och "bedömas på ett likartat sätt" som de belopp som döms ut som kränkingsersättning vid brott (se prop. 2017/18:7 s. 38 f. och 65).

- 3.2.2 Det har uppstått oklarhet i rättstillämpningen om ”harmoniera” innebär att enskilda rättighetsöverträdelser ska jämföras med konkreta brottstyper eller om nivåerna vid kränkingsersättning snarare anger de yttre ramarna för vilka belopp som kan komma i fråga som konventionsskadestånd. Det är av vikt för ledning av rättstillämpningen att Högsta domstolen klargör på vilket sätt konventionsskadestånd bör relateras till kränkingsersättning.
- 3.2.3 För närvarande ligger spannet för den schabloniserade kränkingsersättningen mellan 5 000 kronor och 350 000 kronor (se Brottsoffermyndighetens ”Vägledande kränkingsnivåer för skadehändelser som inträffat från och med den 1 juli 2022”, den 7 november 2022). Enligt Arne Gavelin får dessa nivåer betydelse på så sätt att konventionsskadestånd idag normalt sett inte bör överstiga 350 000 kronor. En allvarlig konventionsöverträdelse bör dock kunna föranleda ett skadestånd i den övre delen av spannet eller något högre, om förutsättningarna för det är uppfyllda.
- 3.2.4 Staten har i det här målet argumenterat för en annan innebörd av att skadeståndsnivåerna ska ”harmoniera”. Enligt staten ska förarbetsuttalandena istället förstås så att rättstillämparen först ska identifiera vilken brottstyp som mest liknar den konkreta rättighetsöverträdelsen och därefter hämta ledning från de ersättningsbelopp som utgår som schabloniserad kränkingsersättning vid den brottstypen.
- 3.2.5 Statens argumentation i Arne Gavelins fall är ett exempel på hur ett sådant tillvägagångssätt skulle kunna falla ut. Enligt statens uppfattning kan den kränkning som ett felaktigt förvaltarskap innebär jämföras med de integritetskränkande brotten, och

närmare bestämt brottstypen olaga integritetsintrång i 4 kap. 6 c § brottsbalken. Med hänvisning till nivåerna för kränkningsersättning vid det brottet – specifikt typfallet spridning av s.k. hämndporr – har staten ansett att 40 000 kronor är en skälig ideell ersättning till Arne Gavelin. Gärningen som beskrivs i 4 kap. 6 c § brottsbalken skiljer sig dock av uppenbara skäl avsevärt från det som Arne Gavelin utsatts för. Det kan på goda grunder ifrågasättas om det alls finns någon brottstyp som kan liknas vid att någon felaktigt ställs under förvaltarskap.

3.2.6 Det bör i sammanhanget också lyftas fram att även om en överträdelse består i att staten utför en brottslig gärning mot en enskild, så kan ledning inte hämtas från de schabloniserade belopp som utgår som kränkningsersättning vid det brottet. Det får i regel anses mer allvarligt om staten utsätter en enskild för ett visst brott, än om en annan enskild gör det. Ett tydligt exempel är *Kopylov mot Ryssland* där Europadomstolen dömde ut 105 000 euro (motsvarande knappt 1,2 miljoner kronor) för en synnerligen grov misshandel i strid med förbudet mot tortyr som staten ansvarade för enligt artikel 3 i Europakonventionen (se *Kopylov v. Russia*, no. 3933/04, § 181, 29 July 2010). Hade Kopylov istället utsatts för en sådan misshandel av en annan enskild hade kränkningsersättning enligt de svenska schablonerna stannat vid idag 350 000 kronor – mindre än en tredjedel av vad Europadomstolen dömde ut.

3.2.7 Statens uppfattning om hur ersättningsnivåerna ska ”harmoniera” medför att rättstillämparen tvingas ”jämföra äpplen med päron” på ett sätt som riskerar att leda till orimliga och stötande resultat. Enligt Arne Gavelins uppfattning framstår det varken som sakligt

motiverat eller meningsfullt att ställa sig frågan om statens överträdelse av en grundläggande fri- och rättighet som skyddas i Europakonventionen kan betraktas som mer eller mindre allvarlig än den kränkning som uppstår till följd av brottslighet som begås av enskilda. Det finns inte heller något tydligt stöd för uppfattningen att det är så de aktuella förarbetsuttalandena ska förstås.

- 3.2.8 Sammanfattningsvis saknas det vägledning kring innebörden av att konventionsskadestånden ska ”harmoniera” med de belopp som döms ut som kränkingsersättning vid brott. Det har öppnat upp för olika tolkningar av de aktuella förarbetsuttalandena. Därför behövs Högsta domstolens vägledning i den frågan.

3.3 Målet lämpar sig för prejudikatbildning

- 3.3.1 Arne Gavelins uppfattning är att det här målet är lämpligt för prejudikatbildning i den ovan angivna frågan om hur ersättningen för allvarliga rättighetsöverträdelser ska bestämmas. Sakomständigheterna är ostridiga och frågan i målet avser en ren rättsfråga. Genom hovrättens dom, som inte har överklagats av staten, är det klarlagt att Arne Gavelin felaktigt har varit föremål för förvaltarens i drygt ett års tid och att detta har inneburit en ”allvarlig överträdelse” av hans rättigheter enligt artikel 8 i Europakonventionen. Den återstående frågan i målet är nu endast hur ersättningen för den ideella skadan ska bestämmas.
- 3.3.2 Ett avgörande i det här målet skulle även kunna användas som tillfälle för att ge vägledning om vilka faktorer som är relevanta och hur rättstillämparen i allmänhet ska gå till väga vid ersättningsbestämningen för annan ideell skada, genom ett så

kallat metod- eller mönsterprejudikat. Utöver den ovan angivna prejudikatfrågan aktualiserar målet framförallt tre frågor som rör skadeståndsbestämningen vid konventionsöverträdelser. Dessa frågor kan behandlas av Högsta domstolen vid bestämningen av den ersättning som Arne Gavelin har rätt till.

3.3.3 *Den första frågan* är på vilket sätt ”subjektiva moment” kan få betydelse för den ”objektiverade” bedömningen av skadeståndets storlek. I förarbetena har uttalats att skadeståndsbestämningen enligt 5 kap. 8 § skadeståndslagen ska göras objektiverat med utgångspunkt i hur överträdelsen typiskt sett upplevs av en person i den skadelidandes situation. Ersättningen kan dock ha vissa inslag av subjektiva moment (se prop. 2017/18:7 s. 40 och s. 65). Uttalandet avviker från Högsta domstolens tidigare praxis enligt vilken bedömningen ska göras objektivt utan hänsyn till den enskildes personliga upplevelse eller känslor (se Högsta domstolens uttalande i rättsfallet ”Den långsamma tingsrätten” NJA 2012 s. 211 I p. 30). Arne Gavelin har på grund av sin omfattande ekonomi och pågående näringsverksamhet upplevt det felaktiga förvaltarskapet som särskilt ingripande. Frågan är i vilken utsträckning hans subjektiva upplevelse ska beaktas.

3.3.4 *Den andra frågan* är betydelsen av att överträdelsen ”drabbat någon som kan anses vara mer sårbar och som har svårare att tillvarata sin rätt än vad som är normalt” (se prop. 2017/18:7 s. 40 och s. 65). Att den skadelidandes sårbarhet kan få betydelse vid skadeståndsbestämningen har introducerats genom förarbetena till 5 kap. 8 § skadeståndslagen, och härrör inte från Högsta domstolens tidigare praxis. Det saknas därför vägledning om på vilket sätt den skadelidandes sårbarhet ska få betydelse för

skadeståndets storlek. Överträdelsen har i Arne Gavelins fall, med hänsyn till hans höga ålder, drabbat någon som får anses vara mer sårbar och som har haft svårare att tillvarata sin rätt än vad som är normalt.

- 3.3.5 *Den tredje frågan* är hur rättstillämparen ska förhålla sig till förändringar i penningvärdet när ledning hämtas från äldre avgöranden. När det gäller nivåerna för kränkingsersättning har det uttryckligen överlämnats till rättstillämpningen att säkerställa att ersättningsnivåerna successivt anpassas efter bland annat förändringar i penningvärdet (se prop. 2021/22:198 s. 24). Det bör även gälla konventionsskadestånd, men något sådant uttalande finns inte och Högsta domstolens avgöranden som avser konventionsskadestånd är alla ett antal år gamla.

4 GRUNDERNA FÖR ÖVERKLAGANDET

- 4.1 Genom hovrättens dom är det fastslaget att Arne Gavelin felaktigt har varit föremål för förvaltare i drygt ett års tid och att detta har inneburit en ”allvarlig överträdelse” av hans rättigheter enligt artikel 8 i Europakonventionen.
- 4.2 Överträdelsens art och omständigheterna i övrigt talar för att skadeståndet ska bestämmas till ett belopp som motsvarar nivåerna för kränkingsersättning vid de allvarligaste brotten.
- 4.3 *För det första* är att ställa någon under förvaltare en av de mest ingripande åtgärder staten kan vidta mot enskilda. Ett sådant betydande ingrepp i den personliga integriteten som förvaltare innebär kan var berättigat endast under exceptionella omständigheter, efter prövning i ett förfarande som

tillfredsställer höga krav på rättssäkerhet (se rättsfallet ”Det önskade förvaltarskapet” NJA 2018 s. 350). Arne Gavelin har felaktigt ställts under förvaltarskap genom ett förfarande som präglats av allvarliga rättssäkerhetsbrister.

- 4.4 *För det andra* har överträdelsen pågått under en förhållandevis lång tid och till sin natur gett omfattande och ingripande konsekvenser för Arne Gavelin. Arne Gavelin har under lång tid och på felaktiga grunder varit fräntagen kontrollen över sin ekonomi och näringsverksamhet.
- 4.5 *För det tredje* har överträdelsen bestått i att Arne Gavelin berövats sin rättshandlingsförmåga genom ett beslut som fattades helt utan hans vetskap, utan att han fick yttra sig, och utan att han hade förordnats något rättegångsbiträde. Beslutet saknade därtill en tillräcklig beslutsmotivering. Dessa omständigheter försvårar typiskt sett för den enskilde att tillvarata sin rätt.
- 4.6 *För det fjärde* har överträdelsen drabbat en äldre person och till sin natur haft långtgående typiserade skadeverkningar, såsom känslor av stress, oro, ringaktning, frustration och vanmakt.
- 4.7 *För det femte* har intensiteten i Arne Gavelins upplevelse av överträdelsen varit större än vad som kan antas vara fallet vid de flesta beslut om förvaltarskap. Han fräntogs inte bara kontrollen över sin ekonomi, utan även över sin näringsverksamhet. Denna hade fram till dess utgjort en stor del av hans tillvaro. Förvaltaren fattade beslut om hans näringsverksamhet och genomförde obefogade försäljningar av hans egendom till ett värde om drygt 420 000 kronor. Förvaltaren inledde även försäljningar av flera av hans fastigheter, som dock aldrig hann slutföras. I efterhand har

Länsstyrelsen i Norrbottens län konstaterat att förvaltaren sålde egendom som hade stort personligt värde för Arne Gavelin, trots att han hade likvida medel på banken, och att det kan ifrågasättas om förvaltarens åtgärder varit rimliga och för Arne Gavelins bästa (se Länsstyrelsens beslut, hovrättens aktbilaga 15).

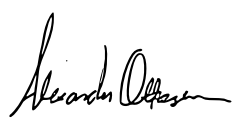
- 4.8 Sammanfattningsvis talar överträdelsens art och omständigheterna i övrigt för att Arne Gavelin bör tillerkännas ett betydligt högre skadestånd än vad hovrätten har dömt ut. Mot bakgrund av överträdelsens allvar bör skadeståndet ligga på en nivå som motsvarar vad som döms ut som kränkingsersättning vid de allvarligaste brotten. 250 000 kronor är därför skäligt.

5 GRUNDERNA FÖR TALAN OCH BEVISNING

- 5.1 Arne Gavelin åberopar i Högsta domstolen samma grunder för sin talan som han åberopade i tingsrätten och i hovrätten.
- 5.2 Till styrkande av skäligheten av det begärda skadeståndet åberopar Arne Gavelin:
- (a) Länsstyrelsen i Norrbotten läns beslut den 30 juni 2022 (hovrättens aktbilaga 15).
  - (b) Uppspelning av ljud- och bildfil (syn) med en intervju med Arne Gavelin som spelades in den 11 februari 2020 i hans bostad (tingsrättens aktbilaga 54).

Som ovan,

Natalie Staff

Alexander Ottosson